

ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE
WOJEWODY MAZOWIECKIEGO
z dnia 13 grudnia 2017 r.
w sprawie nadania nazwy ulicy

Na podstawie art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. poz. 744 oraz z 2017 r. poz. 1389) zarządza się, co następuje:

§ 1. Zmienia się dotychczasową nazwę ulicy położonej w Mieście Sulejówek z 1 Armii Wojska Polskiego na Gen. Tadeusza Rozwadowskiego.

§ 2. Wykonanie zarządzenia powierza się Burmistrzowi Miasta Sulejówek.

§ 3. Zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Uzasadnienie

W dniu 2 września 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 744), zwana dalej „ustawą”. Ustawa została zmieniona ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 1389).

Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 ustawy, obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Stosownie do art. 1 ust. 2 ustawy za propagujące komunizm uważa się także nazwy odwołujące się do osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy w Polsce w latach 1944-1989.

Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy w przypadku niewykonania obowiązku przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 1 ustawy w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin na podjęcie działań przez organ jednostki samorządu terytorialnego.

Rada Miasta Sulejówek nie wykonała ustawowego obowiązku i nie dokonała zmiany nazwy ulicy 1 Armii Wojska Polskiego. Wojewoda zwrócił się, w trybie art. 6 ust. 3 ustawy, do Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o wydanie opinii potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy z art. 1 (pismo z dnia 24 listopada 2017 r. znak WNP-I.40.659.2017.KS). Na mocy art. 6 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu

na wydanie zarządzenia zastępczego. Opinia IPN wpłynęła do organu nadzoru w dniu 6 grudnia 2017 r. (pismo z dnia 6 grudnia 2017 r. znak BUW-940-229(4)/17).

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa 1 Armii Wojska Polskiego wypełnia normę art. 1 ustawy.

1 Armia Wojska Polskiego – związek operacyjny zorganizowany przez władze Związku Sowieckiego wbrew władzom państwowym Rzeczypospolitej Polskiej w 1944 r. Najpierw powstał pod nazwą 1 Armia Polska w ZSRS, następnie – po utworzeniu przez Stalina PKWN – przemianowano go formalnie na 1 Armię Wojska Polskiego. Władze Rzeczypospolitej Polskiej nazywały te jednostki „*formacjami powołanymi do życia przez Rząd Sowiecki pod polską nazwą*”, oddzielając polityczny wymiar ich wykorzystania przez Stalina od deklarowanego zrozumienia dla losu szeregowych żołnierzy, którzy w tych szeregach się znaleźli.

Pierwsze polskie jednostki, złożone z obywateli RP i podległe dowództwu Armii Czerwonej, Związek Sowiecki zaczął tworzyć w maju 1943 r. – wkrótce po zerwaniu stosunków międzypaństwowych z Rzeczpospolitą Polską. Według oświadczenia rządu RP z 13 maja 1943 r. na temat samowolnego organizowania w ZSRS tych jednostek „decyzja Rządu Sowieckiego musi być uważana przez Rząd Polski jako cios w suwerenne prawa państwa polskiego, które wyłącznie ma prawo dysponowania życiem swoich obywateli w szeregach Armii Narodowej”.

1 AWP powstała 19 marca 1944 r. na mocy decyzji władz Związku Sowieckiego z 13 marca 1944 r. Utworzono ją jako związek operacyjny pod nazwą 1 Armia Polska w ZSRS. Za akceptacją J. Stalina na czele 1 Armii postawiono dotychczasowego dowódcę 1 Dywizji Piechoty Zygmunta Berlinga – zdegradowanego dezertera z Wojska Polskiego, który w ramach wewnętrznych decyzji władz ZSRS został mianowany w sowieckich siłach zbrojnych na stopień generalski. W skład 1 Armii weszły trzy dotychczas powołane przy Armii Czerwonej dywizje piechoty (1 DP, 2 DP, 3 DP) oraz nowe jednostki armijne, złożone w większości z obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Zostali oni bezprawnie wykorzystani w ten sposób przez sowieckie dowództwo z pominięciem Naczelnego Wodza i władz państwowych Rzeczypospolitej Polskiej.

Dnia 29 kwietnia 1944 r. jednostki 1 Armii zostały przez ZSRS włączone w skład sowieckiego 1 Frontu Białoruskiego. Według stanu na dzień 1 czerwca 1944 r. armia liczyła 76 932 ludzi. Od wiosny 1944 r. była poszerzana o nowe jednostki, w tym o 4 DP, formowaną niemal w całości z obywateli Rzeczypospolitej Polskiej – pochodzących z polskich ziem wschodnich siłą anektowanych do Związku Sowieckiego.

Jednostki tej armii były skierowane do walki z Niemcami w centralnej Polsce (Studzianki, Przyczółek Warecko-Magnuszewski, Warszawa, Jabłonna). Wykorzystane były także w desancie na lewy brzeg Wisły w czasie Powstania Warszawskiego, przy czym większość szeregowych żołnierzy była przekonana, że uczestniczą w wielkiej operacji mającej na celu ratowanie Powstania. W rzeczywistości były to jedynie ograniczone działania sowieckie, ukierunkowane na efekt polityczny, a w sensie militarnym – co najwyżej na uchwycenie przyczółków po drugiej stronie Wisły.

W październiku 1944 r. na czele 1 Armii Wojska Polskiego Stalin postawił generała Armii Czerwonej Władysława Korczyca. W grudniu 1944 r. zmienił go na generała Armii Czerwonej Stanisława Popławskiego. W 1945 r. 1 Armię skierowało do zajmowania ruin Warszawy, a następnie do walk o przełamanie Wału Pomorskiego, forsowania Odry i Kanału

Hohenzollernów oraz do prowadzonych przez Armię Czerwoną walk o Berlin. Po powrocie do Polski 1 Armia została rozformowana. Jej jednostki w większości wcielono do okręgów wojskowych. Natomiast na bazie 4 DP rozbudowano Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego, skierowany do zbrojnej likwidacji oddziałów podziemia niepodległościowego, przeciwstawiających się sowieckiej dominacji w Polsce.

Gloryfikacja tego związku operacyjnego, bezprawnie wykorzystanego przez Związek Sowiecki (oprócz działań militarnych przeciw Niemcom) do realizacji celów politycznych, rozbieżnych z polską racją stanu, jest czym innym niż upamiętnienie losu żołnierzy, którzy w różnych okolicznościach znaleźli się w szeregach I Armii. Część z nich wywodziła się z jednostek utworzonych przy Armii Czerwonej jeszcze na terytorium ZSRS. Wielu przeszło przez łagry i miejsca zesłania w odległych republikach ZSRS. Uwolnieni na podstawie układu Sikorski-Majski, nie zawsze byli w stanie dotrzeć do miejsc formowania jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ZSRR. Części z nich władze sowieckie to uniemożliwiły poprzez zablokowanie dalszej rekrutacji do Wojska Polskiego. Natomiast od 1943 r. władze sowieckie otworzyły drogę do nowych jednostek, tworzonych przy Armii Czerwonej pod polskimi nazwami i przy wykorzystaniu polskiej symboliki narodowej. To mogło oznaczać dla wielu Polaków szansę na powrót do Ojczyzny. Byli kierowani przez sowieckie Wojenkomaty albo też zgłaszali się ochotniczo. Część była przydzielona z szeregów Armii Czerwonej, do której trafili na zasadzie przymusowego poboru. Część żołnierzy 1 Armii pochodziła z przymusowego poboru zorganizowanego na ziemiach polskich. Dla wielu spośród tych wcielanych do armii już na ziemiach wschodnich RP przynależność do jednostek z obowiązującym językiem polskim i występujących pod polskimi znakami narodowymi przy Armii Czerwonej była szansą na uniknięcie wcielenia wprost do jednostek Armii Czerwonej.

Udział w działaniach zbrojnych przeciw Niemcom był zgodny z oczekiwaniami większości zwykłych żołnierzy. Natomiast na oblicze polityczne tych jednostek, na kształt prowadzonej przez aparat polityczno-wychowawczy indoktrynacji, w końcu na sposób wykorzystania ich walk z Niemcami w propagandzie komunistów i w polityce międzynarodowej Związku Sowieckiego – jako zwyczajni żołnierze nie mieli wpływu.

Stosownie do brzmienia art. 1 i 6 ust. 1 ustawy wskazać należy, że podstawowym jej założeniem było skuteczne wyeliminowanie z przestrzeni publicznej nazw propagujących symbole ustrojów totalitarnych, przy poszanowaniu miejsc pochówku, grobów i cmentarzy, a także własności prywatnej. Przedsięwzięcie zmiany nazw jest jednym z elementów polityki historycznej, jako kategorii historii służącej kształtowaniu świadomości historycznej społeczeństwa, w tym świadomości gospodarczej i terytorialnej oraz wzmocnieniu publicznego dyskursu o przeszłości w kierunku pielęgnowania więzi narodowych niezależnie od bieżącej polityki państwa. Polityka historyczna dotyczy interpretacji faktów, bytów i zdarzeń oraz jest rozpatrywana w kategoriach racji stanu społeczeństwa i narodu, jako element mający charakter długofalowy i stanowiący fundament państwa.

Na mocy art. 6 ust. 2 i 3 ustawy organ nadzoru jest zatem zobligowany do wydania zarządzenia zastępczego dokonującego zmiany nazwy ulicy z 1 Armii Wojska Polskiego na Gen. Tadeusza Rozwadowskiego. Nowa nazwa ulicy została zaproponowana przez Miasto Sulejówek w piśmie z dnia 30 października 2017 r., znak: PGN.6625.12.2017.MW.

Tadeusz Jordan-Rozwadowski urodził się 19 maja 1866 r. w Babinie (obwód stanisławowski) w rodzinie o tradycjach wojskowych. Wychowywany w duchu patriotyzmu, kształcił się najpierw w szkole kadetów kawalerii w Hranicach na Morawach, a później w wiedeńskiej Wojskowej Akademii Technicznej, którą ukończył w 1886 r. jako podporucznik. Następnie studiował w Szkole Wojennej, po której w 1891 r. objął funkcję adiutanta sztabu w 3. Brygadzie Kawalerii w Mariborze. Po dwóch latach przeniósł się do sztabu 31. Dywizji Piechoty w Budapeszcie. W 1896 r. został attache wojskowym w ambasadzie austriackiej w Bukareszcie, gdzie m.in. wynegocjował korzystną dla Austrii umowę celną i rozwinął wojskową współpracę austriacko-rumuńską. W 1907 r. wrócił do Galicji, do Stanisławowa, gdzie kontynuował służbę wojskową i nawiązał współpracę z ruchem strzeleckim.

Tadeusz Rozwadowski był autorem kilku wynalazków z dziedziny konstrukcji artyleryjskich, m.in. przyrządu celowniczego i nowego rodzaju pocisku artyleryjskiego tzw. granato-szrapnela (o działaniu zbliżonym do obecnych pocisków odłamkowo-burzących). Po wybuchu I wojny światowej już w stopniu generała został szefem 12. Brygady Artylerii w armii Austro-Węgier, przyczyniając się m.in. do zwycięstwa pod Gorlicami oraz Jarosławiem, gdzie zastosował nową metodę tzw. ruchomej zasłony ogniowej (ogień artyleryjski postępował tuż przed atakiem piechoty). Następnie awansował na dowódcę 43. Dywizji Piechoty. W lutym 1916 r., w związku z coraz częstszymi konfliktami z dowództwem, także na tle austriackich prześladowań w Galicji, przeniesiony został na wojskową emeryturę. W tym samym roku podjął współpracę z Tymczasową Radą Stanu i jej kontynuatorką - Radą Regencyjną. W 1918 r. został oficjalnym szefem Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i zajął się organizacją armii polskiej: zaczęły powstawać zręby marynarki wojennej, kawalerii i straży granicznej.

Generał opracował ważny dla przyszłej obrony granic schemat organizacji polskich władz wojskowych, według którego Rada Regencyjna sprawowała nadzór nad wojskiem. Podlegały jej: minister spraw wojskowych, sądownictwo wojskowe i szef sztabu równoważny ministrowi. W listopadzie 1918 r. złożył dymisję, związaną ze sporem z Józefem Piłsudskim o sposób tworzenia armii. Później objął dowództwo Wojsk Polskich w Galicji Wschodniej i ruszył z pomocą do obleganego przez Ukraińców Lwowa, gdzie przekształcił oddziały ochotnicze w regularne wojsko.

W styczniu 1919 r. władze wysłały lwowianom wojskowe posiłki, uznane za mało wartościowe przez generała, który zdecydował o pozostaniu w mieście, mimo nakazu odwrotu do Przemyśla. W marcu przybyła do Lwowa odsiecz pod dowództwem gen. Wacława Iwaszkiewicza-Roduszańskiego, który zastąpił Rozwadowskiego na stanowisku dowódcy Armii Wschód. Następnie m.in. dzięki pomocy oddziałów wielkopolskich zakończono oblężenie Lwowa. Gen. Iwaszkiewicz przekazał Rozwadowskiemu rozkaz przeniesienia na szefa Polskiej Misji Wojskowej w Paryżu. Tam Rozwadowski zabiegał o polskie interesy w Galicji Wschodniej, przyczynił się do stworzenia u boku armii polskiej Legionu Amerykańskiego, uzyskał dostawy broni dla wojsk polskich i wynegocjował podstawy przyszłego sojuszu z Rumunią. W 1920 r. powrócił do kraju, gdzie objął funkcję szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i zajął się reorganizacją wojska do walki z bolszewikami. Dowódcą Frontu Północnego mianował gen. Józefa Hallera, natomiast ministrem spraw wojskowych gen. Kazimierza Sosnkowskiego.

Rozwadowski opracował plan kontrnatarcia oraz koncepcję Bitwy Warszawskiej, której został głównym koordynatorem. Po wiktorii warszawskiej Rozwadowski został szefem Frontu Południowego, na którym odniósł wiele zwycięstw, m.in. nad Niemnem. Udało mu się dzięki temu zmusić bolszewików do odwrotu i zapewnić zwycięstwo Polsce.

W 1921 r. generał został szefem Generalnego Inspektoratu Jazdy. Skupił się na rozwoju szkół kawaleryjskich, reorganizacji kawalerii oraz bezskutecznie postulował stworzenie 10 pułków pancernych. W 1925 r. dowodził manewrami na Wołyniu, które wywarły duże wrażenie na gościach z zagranicy. Po rozpoczęciu zamachu majowego w 1926 r. Rozwadowski zarządził przeniesienie dowództwa do Belwederu i spacyfikowanie buntowników, za jakich uznawał zwolenników marszałka. Wobec przejścia części wojsk na stronę Piłsudskiego i ostrzału Belwederu, Rozwadowski polecił użycie bomb przeciwko buntownikom zmierzającym do Warszawy, w celu ich rozproszenia. Ponieważ pomoc nie nadchodziła, rząd i dowództwo wycofało się do Wilanowa. Mimo informacji o nadchodzącej odsieczy prezydent Stanisław Wojciechowski podał się do dymisji i wstrzymał walki. Rozwadowski zdał dowództwo i wraz z innymi oficerami został internowany. Liczono na honorowe zakończenie konfliktu, zwłaszcza wobec rozkazu marszałka przyznającego rację obu walczącym stronom i obiecującego niewyciąganie konsekwencji wobec pokonanych. Niebawem część internowanych oficerów zwolniono, jednak generałom Rozwadowskiemu, Włodzimierzowi Zagórskiemu, Juliuszowi Malczewskiemu i Bolesławowi Jaźwińskiemu zarzucono przestępstwa kryminalne i przewieziono najpierw do Wojskowego Więzienia Śledczego przy ul. Dzikiej w Warszawie, a potem do więzienia w Wilnie.

W październiku 1926 r. Wojskowy Sąd Okręgowy orzekł bezzasadność aresztu wobec generała w związku z brakiem dowodów. Jednak na wniosek prokuratora wojskowego pozostał on w więzieniu z uwagi na interes wojska pierwszorzędnej wagi. W kwietniu 1927 r. Rozwadowskiego przeniesiono w stan spoczynku, zaś opinia publiczna zaczęła domagać się wypuszczenia generałów. W maju 1927 r. Rozwadowskiego wreszcie zwolniono. W 1928 r. napisał referat Problemy dzisiejszej obrony Państwa, określany również jego wojskowym testamentem. Opowiadał się tam za stworzeniem tzw. armii wysokiego pogotowia do szybkiej ofensywy w przypadku ataku, składającej się z wyszkolonych jednostek kawalerii, broni pancernej i samochodowej oraz lotnictwa. W tekście generał przewidywał na 1936 r. konflikt z Rosją i Niemcami.

Gen. Tadeusz Rozwadowski zmarł 18 października 1928 r. w Warszawie. Msza żałobna miała miejsce 20 października o godz. 11.30 w Warszawie. Później trumnę przewieziono do Lwowa, gdzie 22 października odbyło się nabożeństwo w kościele oo. Bernardynów odprawione przez metropolitę lwowskiego Bolesława Twardowskiego oraz pogrzeb na Cmentarzu Obrońców Lwowa, gdzie generał chciał być pochowany wśród swoich żołnierzy.

Na podstawie art. 5 ustawy pisma oraz postępowania sądowe i administracyjne w sprawach dotyczących ujawnienia w księgach wieczystych oraz uwzględnienia w rejestrach, ewidencjach i dokumentach urzędowych zmiany nazwy dokonanej na podstawie ustawy są wolne od opłat, zaś zmiana nazwy dokonana na podstawie ustawy nie ma wpływu na ważność dokumentów zawierających nazwę dotychczasową.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. Termin wejścia w życie zarządzenia, ze względu na ważny interes państwa i przytoczoną wyżej argumentację, dotyczącą podstawowych założeń ustawy,

oraz z uwagi na beczynność Miasta w zakresie zmiany nazwy, czyni zadość zasadom demokratycznego państwa prawnego, o których mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1523).

Jednocześnie, na podstawie art. 6 ust. 4 i art. 3 ust. 4 ustawy w związku z art. 98 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875), pouczam, że na zarządzenie zastępcze Miastu przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w terminie 30 dni od dnia doręczenia, wnoszona za pośrednictwem organu, który skarżone zarządzenie wydał.

WOJEWODA MAZOWIECKI

Zdzisław Szipera